

Ha szellemeskedni akarnék, akkor most úgy folytathatnám: életem ugyan van, de a tudományom elfogyott. Mégsem mondom ezt, mert nem felejtettem el semmit abból, amit eddig megtanultam. Arról van szó, hogy új rendbe szeretném rakni ismereteimet. Megtehetném, hogy hallgatok addig, amíg el nem készültem a munkámmal, de – azt hiszem – ez barátságtalan viselkedés lenne. Mit tehetek tehát? Ha nem akarok haszontalan lenni másoknak, akkor szerényebbé kell válnom és az átmeneti időben naplószerű feljegyzésekkel kell tájékoztatnom az érdeklődőket. Leírásokat, elbeszéléseket kell készítenem tankönyvírás, alkotmányozás, rendszerszervezés helyett. Vissza a szépirodalomhoz.

Az irodalom a tanácstalan lelkek mentsvára. Világhírű műveket lehet létrehozni úgy, hogy az olvasóra bizzuk a döntést a felvetett kérdésben. Tekintélyi példát is hozhatok. Amikor Graham Greene elmondta VI. Pálnak, hogy sok bírálatot kap rendhagyó ábrázolásaiért, a pápa arra bízta, hogy ne törődjön velük, az ő dolga az, hogy írjon. Ha a zsoltáirodalmat olvasom, bizony ott is átélem a bizonytalan, magára maradt lélek sóhajtásait, amelyekkel a sötétből a csupán remélt világosságra vágyik. Szépirodalom Jób története is. Nem mondhatjuk, hogy túl konstruktív, de jó a problémalátása. Megköszönhetjük a szerzőjének, hogy emberi hangot ütött meg az istenséghez fűződő, elvileg előírászerű társalgásban. Egy kis panaszos történet, amely idesugárzik a 20. századba és arra kényszeríti a modern lélektan egyik megalapozóját, hogy új teológiát építsen fel Isten becsületének megmentésére. Jónás története is szépirodalom, amely egy kényszeredett, vonakodó ember történetét írja le úgy, hogy megfelelné a mai irodalom nagy hőseket általában nem kedvelő, inkább a gyengébb alkatokat szerepeltető elvárásainak. Szépirodalom a tékozló fiú története, ami méltán kerül be a Biblia világát emberi szélességben ismertetni kívánó profán olvasókönyvekbe is. S ha már a kanonizált könyvek némely részletét szépirodalomnak minősítettem, miért ne emelhetném – ellenkező irányból – a vallási könyvek sorába Balassi, Ady, Babits vagy József Attila sorait? Az ember, ha ír, nem tud tartalom nélkül írni, legfeljebb arról van szó, hogy bizonyos állapotban kötelezően öltözteti gondolatait látszólag semmit sem követelő, a tudomány látszatát kelteni nem kívánó formába.

Látszólag.

Nem vagyok köteles nyilatkozni, de ha mondom valamit, az elemzés tárgya lehet. Tavaly hegyaljai útikalauzt írtam elmélkedés gyanánt. Igyekeztem szépen írni. Öcsi talán alá is tudná húzni azokat a mondatokat, amelyeknél – gyanúja szerint – elbőgöttem magamat. Kis idegenforgalmi eszme-futtatásom ugyanis annak az embernek az erőfeszítéséből született, aki alternatív axiómákból akarja felépíteni a hitét, mivel a régi, bár szép volt, összeomlani látszik. Felnővekedtem benne, de nem tudom tisztességgel képviselni, pedig a végeredmény, az alkalmazás jó. Újra kell alapozni a házat. Talán nem úgy, mint eddig. Ami sziklának látszott, elporladt. Ami tartósnak tűnt, nem az. Mit tegyek? Keresni kezdek, s miközben ezt teszem,

beszámolok érzéseimről, meglátásaimról. Nem mondom azt, hogy ismerem a dolgok okait, nem említek révületben nagy titkokat és csodás összefüggéseket. A három dimenzió lakójaként beszélek a világ életéről. Leírom, hogy öröklött hitem szerint mitől lehet jó és szép és élhető a világ. Küszködöm a szavakkal. Ha egy kifejezés tartalmát kérditek, talán választ sem tudok adni, csak annyit, hogy ezt kellett leírnom, nem tudom miért és hogyan. Ez a szépirodalom. A költőnek csak az akadémikus teszt fel tisztázandó kérdéseket. A lírát vagy megértjük, vagy ne foglalkozunk vele. Definiálni szakkönyvekben kell.

Hoztál valamit e délutánra, kedves barátom? Igen és nem. Nem hoztam okosságot, de hoztam 110, kézzel írt sort. Nem emlékművet állítottam, csak egy virágot formáztam. Ki mondja meg, mikor mi a nehezebb?

1995. tavaszán

FARKAS ISTVÁN

ÚJÉV...

Harmadik napja havazott. Időről-időre kiment a teraszra elsöpörni a havat és egyben leverte az erdei fenyők ágáról is, melyek a nagy súlytól szárnyaszegetten, derékmagasságig benyúltak a keskeny járda fölé. Ilyenkor ismét szárnyra kaptak és büszkén fenn hordták tobozkoszorújukat. A karácsonyi csengő csilingelését már régen elnyelte a hó süket csendje, de egyébként nem volt csend. Készülődés volt. Reggel alapos takarítás benn, majd az udvar következett: a parkolóból el kellett hányni a térdig érő havat, hogy az autók majd be tudjanak állni. Ez már az ő dolga volt. A sufniban fiúcska összekészítette a lampionokat, a hosszabbítót kihúzta végig a fal mellett a teraszig, kipróbálta. Rendben volt. Tűzifát és faszenet készített össze a flekkensütéshez és jól megrakta a szobában a kandalló melletti fatárolót is. A tűz már hajnal óta vidáman pattogott, mint aki már érzi a sok készülődés célját, a nagy bulit, ami majd elvlasztja a múltat a jövőtől, az egyik évet a másiktól. Benn a szobában eközben felesége szorgoskodott. Mikor elkészült a takarítással, a díszítések következtek. A gyertyák, a csengettyűk, a lampionok sorra a helyükre kerültek. Ünnepi abrosz került az asztalra, fenyőág díszítette a szoba sarkában álló nagy vázát s a rojtok és párnák is ünnepi rendben sorakoztak a szőnyegeken és az ágyakon. Majd a konyha következett. Megteltek a salátás tálak és rizibizi illat töltötte be az egész lakást. A munka egész délelőtt folyt. Csak délben ültek le pár percre, bekapni egy kis kenyeret, teát, felvágottat. Nem voltak izgatottak, de a vendégvárás és készülődés remegése ott volt a levegőben. Nem sokat beszélgettek. Aztán ebéd után, mikor egy pillanatra leültek a kanapéra és gondolatban mindketten számba vették a még hátralévőket Laci lassan megszólalt:

- Drágám, meginnál velem egy Martinit?

És az ital átmelegítette a gyomrukát, arcukat, lelküket. A Carmina Burana vad, szenvedélyes zenéjére táncolni

kezdték és percekre elfelejtették a készülődést. Az ünnep kezdett belopakodni a lelkükbe. Aztán még néhány simítás és kinn már meg is szólalt egy autóduda és a vendégek vidám zsvajja megtöltötte a kis lakást. Aztán már minden ment a maga rendje szerint. Éva gondoskodott az ételekről, az italokról és a hozzá tartozó apróbb teendőkről, mint a terítés, a szervírozás, a mosogatás, az üvegek bontása, a gyerekek sok apró, de folyamatos szolgálata. A zene, a TV, a játékok, a beszélgetés melegen tartása, a flekkensütés és a tűz biztosítása Lacira maradt. A jó hangulat mindkettőjükből áradt, mert szerették a vendégeiket és szívesen szolgálták ki őket. A jó hangulathoz tartozott a szánkózás, az éjszakai séta a szakadó hóban, a hógolyózás és a hóember építés is. Csönd egy percre sem volt, de miért is lett volna? Aztán lassan éjfél lett. Csendben figyelték a TV-óra másodperc mutatóját. Volt, aki az elhunytakra gondolt, más az újszülöttekre, akinek baja volt arra, akinek öröme, arra. Könnyecseppek peregtek a himnusz hangjaira és mindenki temette a múltat, de a nagy rohanók már a következő Szilveszter helyszínét tervezgették. És aztán a koccintás, a jókívánságok, a telefonok, a virsli és az előki beszéd. Utána pedig a tánc, az ének, a dudálás és az egymás szívből jövő csipkedése, ugratása végkimerülésig. Mert hát az is elkövetkezett. A vendégek lassan készülődni kezdtek és mintha valami láthatatlan szál kötötte volna össze őket, sorban, egymás után elbúcsúztak. A lakásban csend lett. Lassan elcsitultak a rendcsinálás utolsó zajai is. Laci eloltotta a nagyvillanyt és leroskadt a nagy bőrfotelba. A muflon trófea farkasszemét nézett vele. A trófeán nem látszott semmi féle változás. Egyhangú közömbösséggel nézett vissza Lacira. Így nézett már évek óta. Neki nem volt Szilvesztere, sem Újéve sem bulija. Éberen, mindig csak azt csinálta, ami a dolga volt: dísz volt a kandalló jobb oldalán. De még erre sem gondolt. Valami csendes végtelenségben élt, mint a kövek, a hó alatt, hátul a sziklakertben. Nem az örökkévalóságban, hanem valami időtlenségben. Laci nem vette le róla a szemét. Belül lassan elültek benne a külső zajok. Már nem hallotta Éva kis neszeit sem a konyhából. Hirtelen minden megállt. Nem hallotta már az ingaóra mély, bűgő kongatását, sem a hópihék halk zizegését az ablakon. Nem látott semmit, csak a muflonfejet. A gondolatai is mintha megálltak volna. Azaz mentek tovább a maguk megkülönböztető, néha csapongó, de mindig logikus és mindig az időhöz láncolt útjukon, de már valahol rajta kívül. Már azt sem érezte, ahogy a lélegzése közben az inge hol megfeszül, hol elernyed a mellén és nem érezte a bőrfotel lágy, de stabil támaszát sem. Ekkor a muflonfej lassan mesélni kezdett:

Valamikor, réges régen, amikor a Pilisben még medvék és farkasok tanyáztak, de lehet, hogy még régebben - az űkapám mesélte a dédapámnak, de állítólag már neki is a vándorló vörösbegek mesélték egykoron, mert mi annak idején még Korzikán éltünk és eszünkbe sem jutottak ilyen nagy, összefüggő erdők, vulkáni, fekete sziklák. Szóval nekem már apám mesélte egy csendes nyári estén

a Telki-i meszesek oldalában - élt itt egyszer egy nagy király. Pompázatos palotája a Nagykopasz tetején állt. Nem akármilyen palota volt ám ez. Nem vette körül lőrészekkel szabdalts várfal, sem vizesárok. Tizenkét kapuja volt, de a kapuk éjjel-nappal, télen-nyáron nyitva voltak. A palotának nem voltak ablakai, mert falai üvegből voltak, s esténként, amikor a szolgálók meggyújtották a hatalmas csillárokat, melyeken egyenként száz gyertya égett, még a legmesszebb fekvő falvakban is látni lehetett a nagy fényességet. Napközben pedig a nap szikrázó sugarai tükröződtek vissza a falakról, hirdelve a király hatalmát és dicsőségét. A birodalom lakói szelíd, jó emberek voltak, egészségesek és normálisak. Mindenki, mindenkinek a rokona, barátja, testvére volt. Nem voltak ellenségeskedések, veszekedések, perek, mert nem volt törvény sem, sem bíróság, sem börtön. Mindenki elvégezte a dolgát, de csak azt csinálta, ami a dolga volt és csak annyit amennyi szükséges volt. Nem voltak sem gazdagok, sem szegények, mert a király mellett mindenki gazdagnak tudhatta magát. Minden napjuk ünnep volt, bár a napokat sem számolták. Úgy éltek, mint annak idején a mező virágai és az erdő vadjai a Paradicsomban.

De nem volt ez mindig így. Kezdetben a király pontosan olyan volt, mint minden király itt a földön. Háborúzott a szomszédokkal és a saját főuraival. A győzelem után hatalmas tivornyákat tartott, ahol folyt a bor és a legszebb rabszolganők szórakoztatták a meghívottakat. Szigorú törvényeket hozott, melyeket minden esetben szigorúan betartatott a legszegényebbekkel, börtönei tele voltak velük, meg a sovány, mindig töprengő gondolkozókkal. Gazdagsága és hatalma messze földön híressé tette, így gyakran kellett háborúznia azokkal, akinek hatalmára és vagyonára fájt a foguk. A parasztok nyögték az adókat, a főurak kicsapongásait és a papok élőködését, kik nap, mint nap bűneikre figyelmeztették őket.

Egy szép napon - mesélte apám - amikor éppen egy sovány, öreg gondolkozó felett ítélkezett, a látszat kedvéért megadva neki az utolsó szó jogát, az megkérdezte tőle:

- Mondd, óh király! Miért nem akarsz ember lenni? Arcod és kezeid puffedtek és rángatóznak a sok kicsapongástól és a háborúskodás állandó feszültségétől, szemeid belső zavarodottságról árulkodnak és döntéseid minden normális gondolkozásnak ellene mondanak. Néped nyomorog és élete olyan rövid, mint a kutyáké, közvetlen környezetben az emberek pedig hazudnak, lopnak és csalnak, miközben keresik az alkalmat, hogy érzélgősen kifejezzék irántad való mély hódolatukat?

A király ott helyben lecsapatta a fejét, de később a szavai belülről elkezdtek égetni. Először csak a palotában kezdett figyelni és mindent úgy tapasztalt, ahogy az öreg mondta. Aztán kiment a népe közé álruhában, koldusnak öltözve és saját bőrén tapasztalhatta meg mindazt, ami az öreg szájából elhangzott népével kapcsolatban. A kalandot alig úszta meg ép bőrrel, de hatása alatt hetekre bezárkózott a palota könyvtárába. Csak kenyeret evett és vizet ivott. Tanulmányozni kezdte, hogy mit jelent az a szó, hogy ember. A hetekből egy hónap lett, majd kettő, és

amikor elhagyta a könyvtárat, már más ember volt. A régi önpusztító tüzek elcsitultak benne és már csak arra a gyenge, belső melegségre figyelt, amiről korábban nem is tudott, de melyről minden szent könyv említést tesz. A melegség lassan, gyengéden növekedett benne. Mikor eltöltötte az egész lényét, felkereste a szomszédos országok királyait egyenként és hosszú időre békét ajánlott fel nekik. Nagy ára volt a békének, de ő mindent megadott. Zúgolódni csak a nemessége és a papság zúgolódott, mert az ő vagyonuk is bánta a békekötést. Népe nem zúgolódott, mert tőlük már nem lehetett többet elvenni. Látszólag semmi sem változott azon kívül, hogy nem voltak háborúk, de lassan, mégis minden megváltozott.

Mivel látta a király, hogy az emberek zaklatottak, állandóan rohannak, hol a múlt emlékeit siratják, hol a jövő álmoképeit kergetik és ezt magán is megtapasztalta, kidobott minden órát a palotából, elégettette a papok naptárait és kizavarta a csillagjósokat is. Nem telt bele sok idő és az emberek megszokták, hogy semmi sem fontos, csak az, amit éppen csinálnak. Ettől sokkal nyugodtabbak lettek. Nem bántották halottaikat, így azok békén hagyták őket, nem tervezgettek, nem álmodoztak, mert elfelejtették mi az, hogy jövő. A királyhoz bármikor, bármivel fordulhattak és érdekes módon - bár soha, semmilyen tanácsot nem adott - mindenki úgy jött ki tőle, hogy megtalálta problémájára a megoldást.

Mivel látta a király, hogy az emberek ahol, és amikor csak tehetik, folyamatosan beszélnek, s ezzel ismét csak a múlt és a jövő álmvilágának végtelen óceánjára tévednek és ezt önmagán is megtapasztalta, becsukta a száját és mivel éppen virágoztak a tavaszi héricsek elhatározta, hogy csak akkor nyitja ki ismét, ha újra virágozni fognak. A palota lakói értetlenül álltak az újabb szokatlan lépés előtt, de lassan ezt is megszokták és alkalmazkodtak a királyhoz. Még a konyhákban is csendesebb, szűkszavúbb lett a cselédek csivitelése és a tanácsterem, ahol az ítéletek és a döntések születnek szinte állandóan üres volt, pedig korábban nap, mint nap órákig tartó tudományos viták, eszmecserek és ítélkezések színtere volt. Mivel látta a király, hogy ez a döntése is meghozta a gyümölcsét, ismét beszélni kezdett, de már nem változott meg semmi, mert az udvar megszokta és elfogadta a csendes, szűkszavú, de lényegre törő beszédet.

A király szívében a melegség csak egyre nőtt. A melegség már kisugárzott a környezetére, a királynéira, az apródokra, az öltöztetőkre, a lovászfíúkra, de a lovaira, kutyáira és a madaraira is. Valahogy ők is szerették ezt a fajta meleget.

Akkortájt - ahogy apám mesélte - a zsámbékiaknak feltűnt, hogy a palota, mintha éjjel, nappal ki lenne világítva. Először csak éjszakánként volt szokatlan a derengő világosság, de később már nappal is észre lehetett venni. Az emberek érdeklődni kezdtek és furcsa dolgokat hallottak a palotabeliektől. Egyesek örültnek tartották a királyt, mások nevettek rajta, többen összeesküvést szöttek, de a szegények egyre gyakrabban indultak el, hogy közletről lássák a fényesség okát. A királyhoz is eljutottak a hírek, de

ha kinézett az ablakokon, maga is láthatta a napról-napra növekvő, megújuló sokaságot. Az emberek elesettek voltak, éheztek és fáztak, ezért a király kizavarta a papokat, hogy adjanak enni az embereknek. S lám, csoda történt. Senki sem maradt éhen. Egyik reggel valaki elkiáltotta magát:

- Nézzétek, belátni a palotába a falon át! Látjátok? Ott térdel a király a kápolnában, a királyné pedig éppen a haját fésüli. Nézzétek azt az apródot, ott a bástya fala mögött, hogy szorongatja azt a kis cselédlányt!

Mindenki ámultan meredt a szokatlan látványra, de mint minden szenzáció, ez is csak három napig tartott. Az emberek megszokták, hogy a palota fala átlátszó és a királynak nincsenek titkai előttük. A király befalaztatta az ablakokat, mert már nem volt szükség rájuk. Nélkülük is ki lehetett látni, és aki kint volt, az is láthatott mindent, ami benn történt. Ekkor döntött úgy a király, hogy a kapuk legyenek éjjel-nappal nyitva, de a papokat nem engedte vissza a palotába. A királynő ugyan napokig nem beszélt vele, majd hetekig könyörgött neki, de nem engedett, mert saját bőrén tapasztalta meg, milyen keserves, embertelen, egészségtelen, megnyomorító az állandó büntudat fenntartása. Elegendőnek tartotta a maga és a palota lakói számára, ha mindig és mindenhol teljes odaadással jelen vannak abban, amit éppen csináltak. Ez volt az a varázslat, amivel mindenki megtapasztalta saját korlátját, gyengeségeit, esendőségét és eszébe sem volt olyat tenni másnak, amit ő sem tudott megtenni. Ez biztosította mindenki számára azt a sugárzó meleget, vigasztaló nyugalmat, életető egészséget, amit a király is megtapasztalt, és ami belőle is áradt. Minden úgy volt, ahogy a szent könyvekben olvasta, csak azt nem értette, hogy korábban miért nem így csinálta a dolgait. Olyan nyilvánvalóan emberivé, romlatlanná és egészségessé vált a világ körülötte, hogy valami varázslatra gondolt, valami álomra, ami hirtelen véget fog érni, ha valamitől felébred. De nem riasztotta fel semmi.

Aztán a király eltűnt. Már nem is volt a palotában, már a teste is elporladt a kápolna mögötti kis temetőben, de a meleg csak áradt a palotából ki a világba.

Egy idő után elkezdtek visszaszivárogni a papok, a tanácsuléseken egyre többet vitatkoztak, a szegények ugyan még látták a falak alól a meleg, sugárzó fényt, de kenyeret már nem kaptak. A palotában ismét megtartották a nagy ünnepeket, számolni, tervezni kezdték az időt és sokat fohászokdalt halottaikhoz, közbenjárásukat kérve a halál utáni boldog, örök élet reményében. A falak lassan ismét tömörekké váltak, a kapukat bezárták és erős őrség vigyázta a rendet és a békét. A viszályok, háborúk kiújultak és a nép ismét nyögni kezdte azok terheit. A királyból szentet csináltak és csodatetteiről ünnepeken emlékeztek meg. Talán csak a kutyák, lovak és a madarak emlékeztében maradt meg olyanoknak, amilyen volt, mert ők évszázadok óta adják tovább egymásnak a legendát és vándorlásaik során eljuttatták az egész világra. Már nincs a világon egyetlen vörösbegy, egyetlen cinke, egyetlen ózsuta

sem, amelyik ne hallott volna róla és az ő csodálatos palotájáról.

A muflonfej elhallgatott. Laci is hallgatott, de még mindig mereven nézte a trófeát. Majd lassan, mint aki mély álomból ébred kinyitotta a száját és csodálkozva, zavarodottan kérdezte:

- Miért mesélsz erről nekem?

- Nem én mesélek erről, minden erről mesél. Néha, a buli alatt úgy éreztem te már ismered ezt a mesét. Mikor például önfeledten táncoltál azzal a kis szőke fiúcskával, vagy amikor úgy belefeledkeztél a társasjátékba, hogy még a feleséged szavára sem figyeltél oda - mérges is lett rád -, vagy most, itt, amikor leültél a fotelba és üres tekintettel néztél engem, mintha itt sem lennél, hanem valami másik világban.

- Igen, néha eltűnik az egész világ - mondta csendben Laci -, de én ezt fáradtságnak, lustaságnak, felületességnek, vagy egyszerűen álmodozásnak gondolom. Mi köze ennek a királyhoz, akiről meséltél?

- A királyhoz? - kérdezte mosolyogva a trófea. Hát nem sok, csak annyi, hogy te vagy a király és te vagy a palota is. És minden és mindenki, aki körülöttes van, a birodalom. Te döntesz, hogy mit nyitasz ki, mit csuksz be, mit világítasz át és mit zársz el, te döntesz egészségről, betegségről és egyedül rajtad múlik, hogy normálisan, vagy örült módjára élsz. A környezeted - az emberek, állatok, növények, tárgyak - minden cselekedetedet vissza fogják tükrözni. Megláthatod bennük magadat. Talán már megtapasztaltad magad is azt a gyenge melegséget magadban, amit a király is megtapasztalt.

A trófea hirtelen elhallgatott. Éva jött be a konyhából és felgyújtotta a villanyt.

- Hát te itt ülsz? - kérdezte szemrehányóan. - Még tele van a konyha törölgetni valóval, a kályha kialszik és már mindjárt három óra. Csak nem rúgtál be? Olyan furcsán állnak a szemeid.

Laci lassan felállt, átölelte felesége derekát, egy vidám csókot nyomott az orrára és elindult vele kifelé a konyhába. Az ajtónál előreengedte és titokban visszanézett. A muflonfej mozdulatlanul lógott a falon, de Laci meg mert volna esküdni, hogy halk, vidám bégetést hallott valahonnan, de az is lehet, hogy a fenyőág verte a tetőt kinn a fagyos, jeges éjszakában.

1995. december

DÓRY ISTVÁN

VAN EGY KÉRDÉSEM...

Elgondolkoztam egy kérdésen: Van-e ma egyetlen ember is a Földön, aki tudja magáról, hogy fenntartható módon él? Szeretnék vele beszélni. Ha van kedvetek, gondolkodjatok velem ennek az írásnak a menetében. Hátha megtaláljuk Őt (öket)!

Nem azt állítom, hogy ma nincs olyan ember, aki fenntarthatóan élne. Sok ember él fenntartható életmódot ma a Földön, különben már nem itt tartanánk, ahol tartunk. A

gazdagságra és a nyomorra jellemző a fenntarthatatlanság, a kettő közötti sáv elég széles. Akik azonban fenntartható módon élnek nincsenek itt, nincsenek elég sokan, nem tudunk velük beszélni nyelvi korlátaink miatt, és főként nem tudunk velük elbeszélgetni a fenntarthatóságról, mivel nem tudják - pont ők nem tudják -, hogy fenntartható, amit csinálnak. Pedig jó lenne ilyenről beszélgetni hiteles, fenntartható életet élő emberekkel, nem csak mindig egymással, akik valamennyien többé-kevésbé fenntarthatatlan életet élünk. Elbeszélgetni velük a fenntarthatóságról, még ha kemény is az, amit mondanak.

A fenntarthatóság ugyanis alapvetően nyugati, értelmiségi fogalom: annak a logikus végigvitele, hogy amit teszünk, olyan legyen, hogy az tovább folytatható legyen a Földön, ne merítsen ki véges készleteket, ne szennyezzen el véges léteket, tartsa meg a környezeti és természeti állapotokat, és csak olyan dolgokat vegyen igénybe önmaga fenntartásához, amelyek folyamatosan, biztonságosan megújulnak a Földön. Mindezt azért, hogy amit teszünk, megtehető legyen holnap is, holnapután is, egymilliárd és múlva is, vagy 100, vagy 1000 év múlva is. Mint ahogy az élet volt egymilliárd évvel ezelőtt is, és van ma is, anélkül hogy észlelnék a fenntarthatóságról agyaltak volna évmilliókon keresztül. Az ökofilozófusok arra szeretnének büszkének lenni, hogy az észlelő emberek talán még jobban is megoldják a fenntarthatóságot, mint ahogy az eddig magától is megoldódott, legalábbis nem rontanak rajta.

A fenntarthatósággal való foglalkozás XVII. századi erdőgazdálkodó nagybirtokosoktól származik, akik megintcsak teljesen logikusan azt mondták, hogy annyi erdőt kell ültetni, amennyit egy adott idő alatt kivágunk, hogy az erdőszülség állapotát közel állandó szinten tartjuk. Mivel az erdők megújuló képessége évtizedekben, emberöltőkben mérhető, újkori, európai, tudományos gondolkodásra volt szükség ahhoz, hogy ezt az összefüggést valamely erdőgazdálkodók felismerjék, megfogalmazzák. Ettől függetlenül korábban is voltak népek, akik a fenntarthatónál több fát nem vágta ki, mert nem tudtak, vagy, mert bizonyos tabuk tiltották, de másutt viszont az utolsó szálig kivágták a fákat (Húsvét-sziget, Földközi-medence, Közép-Anglia), vagy más erőforrásokat aknáztak ki a megújulásnál jobban, miközben az erdőket esetleg a tabu megvédte.

Erdészekre azért van szükség, mert az erdők megújuló képessége több emberöltőre terjed ki, és vagyunk elegenden, van elég láncfűrész ahhoz, hogy akár néhány év alatt az összes erdőt kivágjuk, feléggessük, ha arról volna szó. Vannak azonban más természeti források is, amelyek megújulása hosszabb idő (víz, levegő, tengerek szervesanyag-tartalma, "ásványkincsek" keletkezési folyamata, talajok nitráttartalma, hulladéklerakók eredeti állapotba való visszagyógyulása stb.), itt tehát vízészekre, levegészekre, "tengerészekre" és "bányászokra" volna szükség, ha felismerjük, hogy az adott természeti kincset képesek vagyunk kimeríteni. A „vízészek” csak annyival volnának rosszabb helyzetben, mint az erdészek, hogy